

Версифікаційні особливості поезій у прозі Василя Слапчука

У статті проаналізовано поезії в прозі зі збірки В. Слапчука «Мовчання адресоване мені». Простежено характер функціонування в них віршових елементів, насамперед метра, рими, фонічних, лексичних і синтаксичних повторів. Акцентовано увагу на ознаки поезії в прозі як форми лірики: відтворення суб'єктивного враження чи переживання, невеликий обсяг, відсутність чи фрагментарність сюжету, підвищена емоційність, тенденція до ритмічної впорядкованості.

Ключові слова: версифікація, поезія в прозі, синтагма, метр, рима, ритм.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Василь Дмитрович Слапчук – волинський поет, прозаїк, літературний критик, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, відомий не лише в Україні, а й у світі. Хоча це ім'я порівняно нове в літературі, проте творчість В. Слапчука вже стала помітним явищем у літературному процесі кінця ХХ – початку ХХІ ст. На сьогодні він автор дванадцяти поетичних книг.

Поезію В. Слапчука досліджували В. Кузик, Є. Баран, Л. Оляндер, М. Жулинський, М. Кодак, М. Моклиця, Н. Колошук, С. Муляр та ін. Але науковці залишали поза увагою формальний бік творчості митця.

В. Слапчук належить до тих авторів, які постійно експериментують, пробують себе в різних формах, техніках, жанрах. Із цього погляду його творчість – унікальне явище. Невивченими залишаються вірші в прозі В. Слапчука. Частково цей стан речей можна виправдати тим, що поезія в прозі в українському літературознавстві – усе ще явище малодосліджене. Деякою мірою його вивчення торкалися І. Денисюк, К. Шахова, Н. Кузьма, Н. Шумило, С. Павличко, Ю. Кузнецов та ін. З останніх досліджень відзначимо праці «Маргінальні форми в українській поезії ХХ століття» А. Підпалого, «Типологія жанру поезії в прозі (французька та українська літератури кінця ХІХ – поч. ХХ ст.)» О. Бігун, «Жанр поезії в прозі в українській літературі ХХ ст. Еволюція. Поетика» Т. Чепурняк. Проте є потреба в глибшому вивченні цієї проблеми на конкретному матеріалі з урахуванням індивідуальних особливостей поетики авторів. Це свідчить про **актуальність** нашого дослідження.

Мета статті – з'ясувати версифікаційні особливості поезій у прозі В. Слапчука на основі книги «Мовчання адресоване мені».

Для досягнення цієї мети визначено такі **завдання**:

- узагальнити літературознавчі інтерпретації терміна «поезія в прозі»;
- установити ліричні та епічні ознаки поезії в прозі В. Слапчука;
- з'ясувати особливості поезій у прозі на рівні метрики, ритміки, римування й повторів різних типів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У літературі минулих століть вірші та проза чітко диференціювалися. Літературознавство трактувало їх як окремі семантично замкнені категорії. Однак у ХХ ст. бурхлива взаємодія родів і жанрів почала стирати межі між ними. Як наслідок – виникнення низки перехідних форм. Однією з них є вірші (поезія) у прозі.

В українському літературознавстві немає усталених поглядів щодо природи досліджуваного явища. Невирішеним залишається питання, чи є вірші в прозі формою поезії (прози), чи жанром.

Так, В. Блідченко-Найко визначає поезію в прозі як лаконічний синтетичний жанр, що поєднує в собі властивості лірики, епіки, іноді – драми. [2]. Н. Кузьма розглядає поезію в прозі як перехідну між поезією й прозою форму поряд із верлібром, ритмізованою прозою та ін., водночас розробляючи генологічну проблематику, осмислення якої стало неминучим у зв'язку з постмодерною жанровою дифузиею, яка зруйнувала «старі» генологічні системи [4]. Віршознавець А. Підпалый відносить вірші в прозі до маргінальних форм поезії (поряд із верлібром та безпунктуаційною несеgmentованою поетичною формою) і пропонує власне визначення вірша в прозі: це «прозовий (лінійна організація мовного матеріалу) поетичний твір, у якому можливі різноманітні віршові чинники, які, однак, не дозволяють тексту перетворитись у вірш» [5, с. 9]. Знаходимо й інше його трактування: як «прозового явища, у якому існують не лише відповідні ритмічні чи синтаксичні ознаки, а й такого, що має характеристику антипозитивістської, модерністичної форми і є можливою ознакою внутрішнього монологу» [6, с. 33]. Утім, далі автор зазначає, що питання, чи є вірш у прозі віршем чи прозою, не найважливіше. Як один із жанрів малої прози виокремлює О. Бігун. Дослідниця

2 по лівий бік цвітуть жоржини	U — U — U — U — U
3 і в'ється щось колюче.	U — U — U — U — U
4 В зіницях гасне день.	U — U — U —
5 До сина прикотила сонце	U — U U U — U — U
6 й не зважиться дорослого погладити по голові.	U — U U U — U U U — U U U U —
7 Виразність болю не лягла у зморшки,	U — U — U — U — U — U — U
8 а світитися над місячним чолом.	U — U U U — U U U —
9 З плечей додолу падає хустина.	U — U — U — U U U —
10 Тремтить рука.	U — U —
11 в якій окрайчик хліба,	U — U — U — U —
12 у другій затиснула крик,	U — U U U — U —
13 а він пручається і б'є її крильми,	U — U — U U U — U — U —
14 як півень,	U — U
15 котрому щойно голову втяли,	U — U — U — U U U —
16 і з шиї порскає довкола кров [7, с. 113].	U — U — U U U — U —

Твір написаний довільним ямбом, лише в трьох синтагмах (19, 20 і 35) маємо хорей. Вірш можна розглядати як верлібр на силабо-тонічній основі. Тобто вірш у прозі трансформувався у вільний вірш за допомогою самих лише змін у графічному оформленні, що свідчить про тісний зв'язок між цими формами. Незважаючи на авторське визначення – портрет, ми не знаходимо звичного опису зовнішності. Натомість поет розкриває складний внутрішній світ матері, показує її почуття. Цей образ для В. Слапчука певною мірою трагічний, на що вказують асоціативні ланцюжки «колюче – біль – крик – кров», «робота – втома».

У вірші в прозі «Син» автор розбиває портретну єдність на три картини: хлопчик кидає камінцями в гусей; пускає паперового кораблика; вітається із жінкою. Створюється своєрідний «портрет у русі», завдяки чому хлопчик постає перед нами більш живим. Картини акцентують на рисах характеру сина, які особливо важливі для В. Слапчука, – життєрадісність, слухняність, допитливість, увічливість. Риси зовнішності передаються опосередковано, через думки жінки: «... якби мало помити та додати йому літ із десять, то від дівчат проходу не мав би». Наведемо лише частину твору:

1 Гуси із задрістю та ворожістю позирають на хлопчика,	— 2 — 4 — 4 — 2 — 2
2 що стоїть посеред найбільшої калюжі,	2 — 0 — 3 — 3 — 1
3 а він дражнить гусака російською мовою,	1 — 0 — 3 — 1 — 2 — 2
4 відповідає на його сичання камінцями з кишені і,	3 — 3 — 1 — 3 — 2 — 2
5 будучи дитиною достатньо вихованою,	— 3 — 3 — 1 — 4
6 щоб підсвідомо пам'ятати частину настанов дорослих,	3 — 3 — 2 — 3 — 1 — 1
7 все ще вагається:	— 2 — 2
8 роззуватися,	2 — 2
9 чи не варто? [7, с. 113].	2 — 1

Коливання міжкіткових інтервалів у вірші відбуваються в межах від нуля до семи складів. Кількість іктів у синтагмах – один-вісім, 26,3 % синтагм – силабо-тонічні, домінують ямб та хорей (по три синтагми). Також фіксуємо дактиль (дві синтагми), амфібрахій та анапест (по одній). Більшість клаузул – жіночі (у 20 синтагмах із 38), анакрузи переважно односкладові (3, 12–13, 19, 21, 27, 29, 31–33, 36–38 синтагми) або двоскладові (2, 8–9, 15–18, 20, 24–25, 28, 35). Твір побудований за принципом верлібра з метричною домінантою.

Вірш у прозі «Зоя» цікавий насамперед тим, що в текст залучено не тільки елементи живопису, а й музики. У вірші знаходимо метафоричні образи гітари, пензля. Центральний образ – «вельможна пані». Її портрет змальовується через гру на гітарі та спів. Музика розкриває духовну сутність жінки, виражає характер. Зовнішні риси залишаються «затушованими». Розглянемо метричну схему уривка твору:

1 Вельможна пані,	1 — 1 — 1
2 яку не сплутаєш із простолюдинкою,	1 — 1 — 5 — 3
3 знаходить час,	1 — 1 —
4 щоб задивитися в небо,	3 — 2 — 1
5 де крайня хмаринка нагадує її дитинство	1 — 2 — 2 — 3 — 1 — 1
6 і запрошує в гості до мами,	2 — 2 — 2 — 1
7 котра вміє звільняти від втоми бути дорослою [7, с. 116].	2 — 2 — 2 — 1 — 2 — 2

Загалом переважає по одному ікту в синтагмі (12), три ікти трапляються сім разів, два, чотири і п'ять іктів – по шість, шість іктів – двічі, сім – тричі, дев'ять – один раз. Максимальний міжкітвий інтервал – п'ять. Однакові ритмічні малюнки мають синтагми 8, 11, 17, 19–21 (– 1), 13 і 42 (–), 1 і 29 (1 – 1 – 1), 33 і 43 (2 – 1 – 1). Метр наявний у 39,5 % синтагм, домінують ямб (7) та хорей (8), у шостій синтагмі з'являється анапест, у вісімнадцятій – амфібрахій. Така структура відповідає верлібру з метричною домінантою.

Щоденник, за визначенням К. Танчин, – це жанровий різновид документальної прози; форма оповіді, що ведеться від першої особи у вигляді щоденних записів, від вузько документальних, завдання яких – фіксація поточних справ, до таких, які наближаються до змалювання літературного [8]. Щоденник, написаний поезією в прозі, – досить цікавий експеримент. Така форма значно змінює звучання жанру.

Проаналізуємо запис від 9.10.93 р.:

1 Прийшов від тебе,	U —' U —' U
2 як прийшов з війни,	U U —' U —'
3 прийшов,	U —'
4 та не вернувся,	U U U —' U
5 було так само страшно,	U —' U —' U —' U
6 та набагато тяжче	U U U —' U —' U
7 і боляче стократ, U —' U U U —'	
8 було безвихідніше...	U —' U —' U —' U
9 А як було прекрасно!	
10 Було,	U —'
11 та не зі мною.	U U U —' U
12 Зі мною не було.	U —' U U U —'
13 А що було,	U —' U —'
14 то не з Тобою.	U U U —' U
15 З Тобою як ні з ким.	U —' U —' U —'
16 До Тебе не було нічого.	U —' U U U —' U —' U
17 Я створений Тобою [7, с. 130].	U —' U U U —' U

Як бачимо, ритм формує довільний ямб, також маємо дві хорейні синтагми (2 і 29). Важливим засобом ритмізації виступають численні лексичні повтори, зокрема особових займенників. Фіксуємо віддалені рими *страшно-прекрасно, мною-тобою*. Текст поділений відступом на три частини. Сюжет відсутній, на перший план виходять роздуми ліричного героя, викликані нещасливим коханням.

Уживання особових займенників – одна з ознак ліризму, що неодноразово знаходить вияв у «Щоденнику». Досить часто займенники розміщуються в позиції анафори: «Я так схотів. Я так собі задумав. Я розпочав сьогодні рік» [7, с. 138]; «Ми сказали один одному все, що думали і що не думали, а тільки відчували, але воно жило в нас. Ми сказали все, ми сказали себе, і це не було переказом, не нагадувало випатрошення, це полонило нас, як відкриття. Ми тричі обмінялися мовленням і почутим, один раз обмінялися собою. Ми не говорили про любов, навіть не згадували її імені, ми говорили про те, про що раніше завжди мовчали, чим мучилися й мучили, чим жили й помирали» [7, с. 141]; «Ти там, де і повинна бути. Ти з усіма й для всіх. А я – мураха, придушений стеблом трави. Ти знов рятуюєш світ» [7, с. 143].

Спробуємо виявити характер ритмічної організованості поезії «Писав вірші на розпал...»:

1 Писав вірші на розпал,	1 — 0 — 3 —
2 усіх би їх вистачило для паровика,	1 — 2 — 7 —
3 але розводити відкритий вогонь –	1 — 1 — 3 — 2 —
4 дуже небезпечно,	— 3 — 1
5 тому ховаю своє натхнення під камізелькою,	1 — 1 — 2 — 1 — 4 — 2
6 а в хаті так холодно,	1 — 2 — 2
7 що й собаки не втримав би,	2 — 2 — 2
8 попри все це мучить цікавість,	— 1 — 1 — 2 —
9 чи у змозі завагітніти Муза від самонавіювання,	2 — 3 — 2 — 5 — 3
10 і як це відобразиться у віршах... [7, с. 126].	1 — 4 — 2 — 1

У творі домінує двоскладовий ритм (один ненаголошений інтервал між іктами). Обсяг силаботонічних синтагм – 47,8 %. Класичні розміри представлені ямбом, хореем, амфібрахієм та анапестом,

некласичні – дольником, тактовиком та акцентним віршем. За анакрузами впорядковані синтагми 1–3, 5–6, 10–14, 21, 23 (1 –) та 7, 9, 16, 19–20 (2 –). Більшість клаузул – жіночі. На синтаксичному рівні інтонацію визначають два багатокomпонентні складні речення.

Суттєвою рисою віршів у прозі В. Слапчука є використання форми монологу. Це може бути монолог-роздум: «Я передумав. Що я передумав? А передумав, та й усе!» [7, с. 158]; монолог-сповідь: «Прости, ромашко, зачиненим рипучим дверям їх форму і обмеженість, прости холодним стінам порожнечу, котра не поміщається в очах і вивертає руки, прости...» [7, с. 136] та ін. Проте нерідко застосовується й діалогічне мовлення. Цікаво, що репліки учасників діалогу можуть графічно не позначатися: «Листок опав, а музика торкнулася ліктя. Не ліктя, а душі. Ні, музика торкнулася ліктя. А душі торкнувся відчай. Додолю впало яблуко. Бо ти шарпнув за гілку. Ні, випало з руки. Ти що – поранений? Убитий» [7, с. 154].

Серед віршів циклу знаходимо й такі, у яких відчувається виразна прозова традиція:

1 Світає...	U — U
2 На душі Різдво.	U U — U —
3 В кишнях повно снігу.	U — U — U — U
4 Морозеня втекло до лісу.	U U U — U — U — U
5 А тільки ж вчора плакало й жалілося,	U — U — U — U U U — U U
6 що зайці б'ються...	U — U — U
7 Літають паперові голуби.	U — U U U — U U U —
8 В голубки на хвості сонет,	U — U U U — U
9 а голуб чорний од верлібрів.	U — U — U U U — U
10 У інших також крила в віршах.	U — U — U — U — U
11 З них більшість білі.	U — U — U
12 І майже всі твої.	U — U — U —
13 Сідає ворон на плече зі скаргою.	U — U — U U U — U — U U
14 Морозеня із білкою	U U U — U — U U
15 знов облили водою гілку,	U U U — U — U — U
16 на якій він любить подрімати.	U U — U — U U U — U
17 Дванадцять раз додолу падав [7, с. 144].	U — U — U — U — U

Твір наділений значною кількістю прозових ознак: сюжетність (звісно, про «повноцінний» сюжет мова не ведеться), персонажність, діалогічність. Від поезії тут – ритмічність (різностопний ямб із вкрапленнями хорей та акцентного вірша), метафоричність, оповідь ведеться від першої особи. Рими неточні, іноді ледь помітні: *снігу-лісу, білкою-гілку, слізно-літо, чорне-ворон*.

«Невідіслані листи» В. Слапчука є, швидше, сповіддю, ніж розмовою двох адресатів. У них немає подій, у них – емоції. Вони нагадують щоденник, але відрізняються несистематичністю записів. Наведемо один приклад:

1 Цілую спомин у чоло.	1 — 1 — 3 —
2 Приспав.	1 —
3 Прирік.	1 —
4 Прибив до рани,	1 — 1 — 1
5 Виймаю шибку з рами,	1 — 1 — 1 — 1
6 як душу з тіла.	1 — 1 — 1
7 Виймаю душу	1 — 1 — 1
8 Мокру гілку яблуні розбив параліч.	— 1 — 1 — 3 — 1 — 1
9 Німа.	1 —
10 Нема дощу.	1 — 1 —
11 Вікна нема.	1 — 1 —
12 А тільки час і простір [7, с. 162].	1 — 1 — 1 — 1

В усьому вірші домінує різностопний ямб, також маємо вкраплення хорей, анапеста та дольника. Римування спорадичне (*рани-рами, німа-нема, всіх-втих, окремо-небо*). Вірш багатий алітераціями (п, р, н) та асонансами (и, а), які в сукупності створюють цікавий художній ефект.

Також поет використовує такі засоби евфонії, як анафора й епіфора. Прикладів досить багато, наведемо лише окремі: «Так б'ється дзеркало. Так перестає битися серце. Так рветься тіло під ножом. Так боляче...» (запис від 24.09.93 р. з циклу «Невідіслані листи»). Виразного змістового значення

набуває анафора, яка іронічно обігрує таку властивість поетичної творчості, як герметизм, закодованість. Виокремленість, виразність слова-образу посилюється ще й алітерацією та асонансом: «Герметизм – відмова, аргументована перевагою гирі...» (запис від 24.10.93 р. циклу «Осінній щоденник»). Іноді образні асоціації нагадують чи то вітменівські каталоги, чи то словникові переліки: «Інцест, інстинкт, ін'єкція, інструкція, інтернат, інтернаціонал, інвентаризація, інтерпретація, інтерцесія, інкогеренція» (запис від 9.11.93 р. циклу «Осінній щоденник»).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вірші у прозі В. Слапчука є похідними від поезії, що засвідчує їх розміщення в складі поетичної збірки. Віднесеність до лірики також визначає спрямованість на відтворення суб'єктивного враження чи переживання, невеликий обсяг, відсутність сюжету, підвищена емоційність і певна ритмічна впорядкованість.

Для проаналізованих творів характерне використання різноманітних віршових елементів, насамперед, метра, лексичних і синтаксичних повторів, спорадично – рими.

Вагома роль силабо-тонічного принципу формування ритму вказує на міцний зв'язок із класичним віршуванням. Також відзначаємо подібність віршів у прозі В. Слапчука з верлібром та версе.

При побудові віршів у прозі автор використовує як велику «строфу», яка охоплює весь текст, так і невеликі строфи-абзаци.

Від прози в поезіях циклу – спосіб упорядкування тексту, і лише в деяких – елементи сюжету, події.

Подальше вивчення віршів у прозі В. Слапчука дасть змогу визначити їх місце у віршувальній системі поета й простежити творчу еволюцію митця.

Джерела та література

1. Бігун О. Типологія жанру поезії в прозі (французька та українська літератури кінця XIX – поч. XX ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / Бігун Ольга Альбертівна ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Тернопіль, 2008. – 23 с.
2. Блідченко-Найко В. Розвиток малих та фрагментарних літературних форм на початку XX століття [Електронний ресурс] / В. Блідченко-Найко // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. – Серія : Філологічні науки / за ред. В. Б. Будака, М. І. Майстренко. – Миколаїв : МДУ ім. В. О. Сухомлинського. – 2012. – Вип. 4.10. – 222 с. – Режим доступу : litzbirnyk.com.ua/wp-content/uploads/2013/12/4.4.10.pdf
3. Кицан О. Взаємодія класичного й некласичного вірша у творчості Василя Голобородька : монографія / О. Кицан. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 212 с.
4. Кузьма Н. Особливості жанру поезії у прозі в українській та французькій літературах кінця XIX – початку XX століть / Н. Кузьма // Вісн. Львів. ун-ту. – Серія філологічна / [редкол. : Т. Салига (голов. ред.) та ін.]. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2014. – Вип. 60. – Ч.1. – С. 323–330.
5. Підпалый А. Маргінальні форми в українській поезії XX століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / Підпалый Андрій Володимирович ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 20 с.
6. Підпалый А. Особливості форми «вірша в прозі» в модерністичній українській поезії / А. Підпалый // Слово і час. – 2003. – № 11. – С. 32–39.
7. Слапчук В. Мовчання адресоване мені / В. Слапчук. – Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 1996. – 320 с.
8. Танчин К. Щоденник як форма самовираження письменника : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури» / Танчин Катерина Яківна ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – 20 с.
9. Чепурняк Т. Жанр поезії в прозі в українській літературі XX ст. Еволюція. Поетика : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Чепурняк Тетяна Олександрівна ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. – Черкаси, 2013. – 20 с.

Чуй Сергей. Версификационные особенности стихотворений в прозе Василя Слапчука. В статье обобщены литературоведческие интерпретации термина «поэзия в прозе», дифференцированы признаки поэзии в прозе и других поэтических и прозаических форм, имеющих ритмическую организацию. Проанализированы стихотворения в прозе из сборника В. Слапчука «Молчание адресовано мне». Прослежен характер функционирования в них стихотворных элементов, прежде всего, метра, рифмы, лексических и синтаксических повторов. Акцентируется внимание на признаках стихов в прозе как формы лирики: воспроизведение субъективного впечатления или переживания, небольшой объем, фрагментарность или отсутствие сюжета, повышенная эмоциональность, тенденция к ритмической упорядоченности. Сформулированы выводы о прочной связи

стихотворений в прозе поета с классическим стихосложением. Отмечается сходство стихотворений в прозе В. Слапчука с верлибром и версе.

Ключевые слова: версификация, поэзия в прозе, синтагма, метр, рифма, ритм.

Chuy Sergii. Vasyl Slapchuk's Poetry in Prose Versification Peculiarities. In the given article the literary interpretation of the term «poetry in prose» is generalized, and the features of poetry in prose and other poetic and prosaic forms that have rhythmic organization are differentiated. The author analyzes poetries in prose from Vasyl Slapchuk's poetry-book «Silence is adressed to me». Their verse elements functioning is researched, first of all, meter, rhyme, lexical and syntactic repetitions. Attention is also paid to the poetries in prose features as a lyric form (subjective expression or experience, small volume, fragmentaryness or plot absence, emotion increasing, tendency to rhythmic efficiency). Conclusions are based on the strong poetry in prose connection with classic versification. Vasyl Slapchuk's poetry in prose similarity with vers libre and verse is marked.

Key words: versification, poetry in prose, syntagma, meter, rhyme, rhythm.

Стаття надійшла до редколегії
24.09.2015 р.

УДК 398.3

Інна Швед

Да пытання паэтыкі прасторы: семіятызацыя ўсходу ў беларускім фальклоры¹

У статці досліджено питання семіотизації Сходу як сторони світу. Історико-генетичне вивчення, зорієнтоване на діахронічне й парадигматичне вивчення «мови» простору як цілісного феномену знаково-символічної системи білоруського фольклору, доповнюється функціонально-семантичним дослідженням. На білоруському фольклорно-етнографічному матеріалі XIX – початку XXI століть розкриваються особливості реалізації символіки Сходу як елемента просторового коду в різних ритуально-значимих ситуаціях сімейної, календарної, оказіональної обрядовості й буденного життя, а також усно-поетичних текстах. Особливу увагу приділено дослідженню дискурсу семіотизації цієї частини світу в народно-медичних і матримоніальних магічних практиках та відповідних замовляннях, де елемент просторового коду має першорядне значення, повернення обличчя і рух на Схід виступає стрижневою лінією ритуальної поведінки, реалізує, серед іншого, ідею «новизни», «чистоти», яка відсилає до космо- й антропогонічної ситуації першопочатку, «золотого віку», коли новостворений світ був чистим, гармонійним, досконалим. Розгляд різних обрядово-текстових реалізацій символіки Сходу дає підставу зробити висновок, що його «міфоритуальний ресурс» пов'язаний з актуалізацією позитивних значень.

Ключові слова: семіотизація, Схід, міфопоетична модель світу, білоруський фольклор.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Прастора ў ментальным вымярэнні, яе сакралізацыя і арганізацыя ў разнастайных абрадах, значэнні і функцыі, якія прыпісваюцца ў народнай культуры пэўным прасторавым адзінкам, традыцыйна прыцягваюць увагу фалькларыстаў, этнографістаў, этналінгвістаў, мастацтвазнаўцаў, антрапологаў, археологаў. Прастора як адна з базавых светапоглядных катэгорый сярэднявечнай культуры абагульнена ахарактарызаваная А. Гурэвічам у стаўшай класічнай працы «Катэгорыі сярэднявечнай культуры». Адметнасці прадметна-вобразнага ўспрымання прасторы сярэднявечным чалавекам слухна трактуюцца слынным медыявістам як вынік уплыву на іх геаграфічных, сацыяльна-эканамічных, культурна-рэлігійных фактараў [1]. Прынцыпы семіятызацыі прасторы міфапаэтычным мысленнем раскрываюцца ў фундаментальных працах прадстаўнікоў Тартуска-Маскоўскай семіятычнай школы (Ю. Лотман, Вяч. Іваноў, Ул. Тапароў, Б. Успенскі, Т. Цыўян і інш.). На слухную думку даследнікаў, спецыфікай архаічнага разумення навакольнага свету выступае

© Швед І., 2015

¹ Гэтае даследаванне праведзена ў межах задання «Структурно-типологічныя параметры кодаў міфопоэтычнай карціны міра беларусав (па фольклорным запісам XIX–нач. XXI вв.)», якое выконваецца па ДПНД «Історыя, культура, грамадства, дзяржава» на 2011–2015 гг. згодна заданню «Народнае творчасць у сацыякультурных умовах сучаснай Беларусі: рэгіянальнае многабар'іе і межславянскія сувязі фольклора і постфольклора», № дзяржрэгістрацыі 20140200 ад 14.03.2014 г.